

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi polji. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 20. novembra 1872.

Obseg: Ali so krave za vprego ali ne? — Resen pogovor z našimi gospodarji o turški goveji kugi. — Pravila hranilnice. (Dal) — Plača ljudskih učiteljev ogledana od vseh strani. — Poročilo o XXVII. skupščini Matičinega odbora 31. oktobra 1872. (Konec.) — Mnogovrstne novice. — Deželni zbori. — Dopisi. — Novi-car.

Gospodarske stvari.

Ali so krave za vprego ali ne?

Gotov dobiček je, ako krave vpregajo pri manjših kmetijah in kjer imajo lahko zemljo, pa jih ne prenapenjajo v delu. Pri velicah kmetijah vpregati jim tudi nikakor ne škoduje, ako se včasih vprežejo in to posebno takrat, kedar je de'la obilo. Po mnogih deželah na Nemškem privadijo krave za vprego, da ž njimi opravljajo ne samo lože vožnje, ampak tudi ž njimi orjejo, pa le za pol tistega dela, ki ga voli opravijo. Pred branjo pa ne vpregajo krav.

Če se krava malo sprehodi v delu, nima zatogadel manj mleka, marveč še več ga imajo take krave, pri katerih klaja, kakor pravimo, bolj na meso gre, kakor na mleko. Pri takih kravah tedaj, ki začno debele postajati in manj molsti, naj se tedaj poskusi to, da se začno vpregati, in večkrat se bode natora njihova prevrgla, to je, zopet bodo začele bolje molsti.

Sicer se krave vprege ravno tako privadijo kakor voli, in še bolje se dajo voditi in so hitreje v hoji kakor vol; al tako močne niso kakor voli in tudi ne strpijo tako dolgo v vpregi.

Dr. Zailer piše v kmetijskem časniku „N. Landw. Zeitg.“ o tem tako-le: Za kmeta in posebno manjšega kmeta ni bolje in cenejše vprege kakor je kravja. Vpreganje krav pripomore živinoreji in dohodkom na bolji stan. In kako to? Tako-le: Živinoreja se zboljša zato, ker vpregane krave močnejše postanejo in od močnejših mater pride močnejša mlada živina. Po vpreganih kravah pridemo tedaj do močnejše in teže goveje živine. Česar tedaj dozda po vsem podučevanju in drugih pomočnikih nismo dosegli, dosežemo po tej poti samo po sebi. Veliko bolje blagó za mesarje bi potem si priredili in vzlasti tam, kjer se mleko ne obrne za dober dobiček, se bode mesó bolje splačalo. Se vé da pa tudi delo, ki ga nam vprežena krava opravi, se mora vzeti v račun. Če pa krave ne preženemo v delu, jej pustimo časa za počitek in jej dosti živeža dajemo, ne bode shujšala. Če bi krave za vprego rabili, bi potem kmetovalec, ki ima zdaj 6 krav in 2 konja, imel 9 ali 10 krav, in zmirom bi mogel 2 para krav za pol dne vprežena imeti, in še bi lahko kaka zeló breja ali doječa krava doma ostala. 4 močne krave pa bodo gotovo to storile kakor 2 konja, vzlasti če se jim taka klaja (seno ali otava) daje kakor konjem. Oves mu potem ostane za prodaj. Vrh tega ima za pol več krav in telet, in če tudi bi vpregane krave nekoliko manj mleka dale, dobival bi mleka potem, da ima za tretji del več krav, vsaj toliko, če ne več kakor popred.

Potem pa bi kmetu tudi treba ne bilo krav velike starosti, ko so že suhe gare in za mesarja malo vredne, ampak prodajal bi jih mesarju mlajše in dobro spitate, ker za vprego si bode priredil še mlajše živine.

To menda so raznoteri dobički, ki jih vsak z roko lahko zagrabi, če tudi stara navada glavi njegovim ne pripusti, da bi to stvar mirno in na tanko presodil.

Le začetki je treba nekterim, da drugi za njim gredó. Kaj novega pričeti pa je zmirom bolj potreba, ker po starem kopitu se ne dádo nove škornjice obuvati, ki nam jih je treba sedanji čas, ko je potrebščin vsaki dan več.

Resen pogovor z našimi gospodarji o turški goveji kugi.

Spisal dr. J. Bleiweis.

Goveja kuga — kakor sem unidan rekel — ni domača bolezen, ampak ptujka je, ki je domá v štepah (puščavah) evropske in azijske Rusije; vzlasti okoli črnega morja je nje domovina. Tu se po neznanih vzrokih pri goveji živini izcimlja ta bolezen, — ko pa je enkrat se začela, se širi od goveda do goveda iz enega kraja do drugega, iz dežele do dežele, iz države do države in gré po celem svetu, ako se ne zabrani. Iz Rusije gré prav rada na Turško, od kodar jo mi večidel dobivamo; zato jo imenujemo turško kugo.

Kužnine te pa ne trosi samo vsaka bolna živina po sapi na 20 do 30 stopinj daleč, če pa je veter, jo sapa žene še dalje, ampak ta kužnina se drži tudi krvi, scavnice, blata živinskega, se drži mesa, kože, rogov, parkljev in vseh delov živinskih — se prime obleke človekove, ki je pri taki živini bil ali se dotaknil kakošne njene kužne reči, — se prime tudi dlake druge živali itd. In tako je sto potov, po katerih se ta morivka širi. Zato je očitno, kako lahko živinski barantači, mesarji, usnarji, živinozdravniki, konjederci in drugi zanesejo kugo v zelo daljne kraje.

Do leta 1860. se je mislilo, da te kuge ne naleze nobena druga živina kakor samo goveja živina, al na Ogerskem, Českem in Kranjskem so skušnje novjših časov učile, da tudi ovác in kóz se kuga prime. Zato žuga tudi drobnici nevarnost.

Ta bolezen se prav po tatinsko pritepe; živina, ki je našla bolezen, zbolí očitno še le čez 4 ali 7 dni. V začetku so znamenja njena podobna drugim boleznim: živina postane žalostna, pobesi glavo, pokašljeje po redkoma, včasih še rada je, prežvekava še tudi izprva, zdeha se jej večkrat, z zobmi škriplje, hrbet kviško grbi; oči se jej svetijo, blato je izprva suho, za-